Kunnskapsansvar – spiseforstyrrelser som kasus

Birgit Nordtug. 140 s.

Solum Bokvennen 2025.
Pris: 399 NOK. ISBN: 978-82-560-3149-8

Anmeldt av Peter Ramsing[1]

Dette er en vigtig bog. Den handler om, det ansvar vi har som fagpersoner for at bruge vores viden ikke kun i vores daglige arbejde men også i forhold til det offentlige rum, hvor vi må prøve at bringe vores viden i spil. I bogen påpeges der et særligt ansvar, hvis vi bliver opmærksomme på fejlinformation. Bogen gennemstrømmes af en holdning og tilgang der understreger vigtigheden af at gå i kritisk dialog for at sikre, at den viden, vi bygger vores forståelse og behandling på ikke er præget af fejlinformation eller mangelfulde tolkninger af de undersøgelser, der skal frembringe viden. Det lyder enkelt, men det, at analysere feltet, er komplekst. Det udfoldes på flere forskellige måder i bogen og det at gøre brug af spiseforstyrrelser som kasus, hjælper med at gøre det videnskabsteoretiske lettere forståeligt og konkret. Jeg har brugt ordet viden fremfor kundskab, da jeg mener, det er den mest rigtige oversættelse af det norske ord: Kunnskap. Men jeg bruger det norske ord i kursiv, når jeg refererer mere direkte i det følgende.

Bogen indledes med at påpege at vi i dag står overfor en sandhedskrise som er lige så alvorlig som klimakrisen. Og at skellet imellem fakta og alternative fakta, mellem gyldig og ugyldig viden er i færd med at blive udvisket i offentligheden. Forfatterens svar er at bekæmpe denne sandhedskrise med *kunnskapsansvar*. *Kunnskapsansvaret* knyttes til to forskningsfelter: mental sundhed og videnskabsteori og undersøges

1. Peter Ramsing, speciallæge i børne- og ungdomspsykiatri. Specialist og supervisor i psykoterapi. Diplomeret gruppeanalytiker.

ved at bruge spiseforstyrrelser som kasus.

Bogen har tre dele omhandlende: *Kunnskapstilnærmelse* og udviklingstræk, Undersøgelser af undersøgelser og Teori i behandlingen i en moderne diagnosekultur.

I del 1 præsenteres semiotik som *kunnskapstilnærmelse*. Her beskrives, at begrebet tegn kommer fra det græske ord *semeion* som i en del sammenhænge oversættes med symptom. I lighed med symptomer, formidler tegnet noget mere end det som kommer til syne i tegnets udtryk. Der er flere tilgange til tegnet i semiotikken. Den tradition, som der bygges på i bogen, opererer med tre dimensioner: tegnets reception, tegnets repræsentation og tegnets grund eller objekt – det udfoldes med eksemplet med undervægt som symptom på spiseforstyrrelse: Tegnets reception svarer til opfattelser om spiseforstyrrelser, tegnets repræsentation – svarer til stor undervægt, tegnets grund eller objekt svarer til livet med stor undervægt.

Tilsammen er de bestemmende for tegnets mening. Det beskrives, at vi ofte kun forholder os til tegnets repræsentation og ikke tænker over de to andre dimensioner – noget der især kan ske, når vi forholder os til tal om det emne, vi beskæftiger os med, men sker også når vi formidler viden. På den måde mangler der væsentlige dimensioner i viden. Jeg gengiver det her forenklet, det udfoldes meget mere i bogen, fordi det er noget centralt i tilgangen i bogen, at alle tre dimensioner skal anvendes for at få en nuanceret og velunderbygget viden og fordi de enkelte dimensioner er i relation til hinanden.

I del 1 gives der også en kort beskrivelse af udviklingstræk i det norske spiseforstyrrelsesfelt efter 1980. De ændringer der er sket opsummeres til tre hovedtendenser: (1) større vægt på at måle og tælle symptomer, (2) større vægt på at viden som udvikles og bruges i forskning og behandling, skal være evidensbaseret gennem brug af standardiserede måleinstrumenter, forskningsdesign og behandlingsmetoder, og (3) øget efterspørgsel fra myndighedernes side efter tal at styre efter i et samfund med høj ændringshastighed.

I del 2 ses der nærmere på måleinstrumenter og nogle undersøgelser i det norske spiseforstyrrelsesfelt på grundlag af, at den evidensbaseret kundskab og specielt talbaseret viden har fået en så central position og der således er god grund til at undersøge, hvad slags definitioner og måleinstrumenter forskerne har

brugt i kortlægningen af lidelserne, som de har frembragt viden om. Der påvises forskellen mellem at beregne – dvs. de tal der bygger på sandsynlighedsberegning af forekomsten af spiseforstyrrelser og regne – dvs. antallet, hvis det baseres på antal personer, der faktisk har fået en diagnose med spiseforstyrrelse. Kontekstens betydning for komorbiditet og i den konkrete undersøgelse betydningen for forekomsten af samtidig personlighedsforstyrrelse. Og endelig forskellen mellem at verificere og falsificere en antagelse ved at se på forekomst af spiseforstyrrelser ved eliteidrætspersoner alt efter om der bygges udelukkende på spørgeskemaundersøgelser eller der suppleres med interview. Og det, at arbejde med om en antagelse kan falsificeres, giver jo en anden mere sikker viden, hvis antagelsen falsificeres end hvis den bekræftes. Denne del giver både konkret viden om spiseforstyrrelser og demonstrerer forskellige tilgange til at udøve *kunnskapsansvar* i praksis.

Del tre består af flere interview, et fænomenologisk intermezzo og afslutning. Der er et interview med psykolog Charlotte Buhl der er en meget betydningsfuld person for udviklingen af behandlingen på spiseforstyrrelsesområdet i Norge. Jeg har selv arbejdet med behandling af personer med spiseforstyrrelser i en årrække og dette interview, syntes jeg, er meget berigende og tankevækkende. Det, som gør et stort indtryk, er den respektfulde og menneskelige måde Charlotte Buhl formidler sig på. Det er teori omsat, fordøjet og kropslig baseret som formidles gennem måden interviewet foregår på. Det andet interview er med psykolog Per Are Løkke omhandlende "Å tre frem på symptomets plass" – at gå bag om symptomet og få noget andet frem. Til slut er der et interview med Svend Brinkmann, der er professor i almenpsykologi og kvalitative metoder ved Aalborg Universitet i Danmark om diagnosernes funktion i det moderne samfund. Disse interview er også interessante og vinkler viden dels til den enkelte og til samfundet.

Jeg vil citere forfatterens egen summering af bogens indhold, da det på en kondenseret måde giver en god beskrivelse af indholdet og det giver et godt indtryk af måden bogen er skrevet på:

«Boka undersøker hvordan sannhetskrisen kan bekjempes ved ***å snakke tilbake*** *(talking back) til dem som formidler kunnskap som er feil og til dem som bruker kunnskap på en uredelig måte. Videre relateres kunnskapsansvaret til å undersøke egen forforståelse, og det som skjer av overføringer og motoverføringer mellom*

oss i utviklingen og bruken av kunnskap, og til å legge merke til kroppens tegngiving og bruke kroppens kunnskap. Noen ganger er det ikke rom for å si fra. Det er tilfelle når en person er fratatt ytringsfriheten (samtykkekompetansen) og er underlagt tvungent psykisk helsevern. Opplevelsen av mangel på autonomi kan også være til stede selv om det ikke er tvang inne i bilde. Å gi den andre et åpent rom i utviklingen av kunnskap om det som vedkommende strever med, som ikke fanger den andre i foreliggende kunnskap, forventninger og ønsker, er en viktig del av kunnskapsansvaret.(s.23)

Bogen er velskrevet, velstruktureret og spændende at læse. Man bliver klogere både på videnskabsteoretisk tankegang og på problematikker i spiseforstyrrelsesfeltet i Norge - det sidste rækker dog ud over grænsen og berører flere problematikker, der også er relevante for spiseforstyrrelsesfeltet i hvert fald i Danmark. Diagnosekulturen, hvor diagnoser bruges som slangudtryk og almindelige problemer italesættes med det sprogbrug, der bruges i behandling og diagnosticering, er det også muligt at blive klogere på både indenfor spiseforstyrrelses-området og mere generelt.

Jeg vil varmt anbefale bogen. Den er relevant for alle med interesse i at forholde sig til den udvikling der sker i samfundet med, at det bliver sværere at skelne imellem gyldig og ugyldig viden og den er især relevant for dem som også til daglig håndterer viden indenfor sundhedsområdet, hvad enten det er i klinikken eller i forskningen.